

Uwagi o sztuce karania

Autor tekstu: **Mirosław Woroniecki**

Amerykański politolog i prawnik James Q. Wilson pisze w swojej książce zatytułowanej „Teoria i praktyka stosowania sankcji karnych” następujące słowa: „Karanię jest łatwe w teorii, lecz trudne w praktyce. Jego wykonanie wymaga starannego połączenia działań publicznych, które będą sprawiedliwe i klarowne z nieformalną kontrolą społeczną, którą niewiele rządów potrafi stworzyć, ale każdy może łatwo osłabić.” Przywołuję te słowa dlatego, że obecnie tocząca się dyskusja wywołana tragicznym wypadkiem komunikacyjnym spowodowanym przez nietrzeźwego kierowcę, w którym zginęło sześć osób sprowadza się w znacznej mierze do żądania podwyższenia wysokości kary izolacyjnej (pozbawienia wolności) i ewentualnie zwiększenia dolegliwości ekonomicznych poprzez podwyższanie wysokości grzywny czy też konfiskaty pojazdu niezależnie od odpowiedzialności cywilnoprawnej realizującej funkcję kompensaty ekonomicznej, natomiast pomija podstawowe instrumenty jakie umożliwiającą resocjalizację sprawcy oraz sprawowanie kontroli społecznej nad przestrzeganiem prawa.

W poprzednich tekstach publikowanych na łamach Racjonalisty przedstawiałem m.in. obowiązujące uregulowania prawa karnego poświęcone środkom karnym (karom dodatkowym) ze szczególnym uwzględnieniem roli jaką spełnia podanie treści wyroku do publicznej wiadomości.

Rola jaką może spełniać ten środek karny jest obecnie niedoceniana. Niezależnie od podstawowych funkcji — prewencyjnej (wychowawczej) i retributywnej (sprawiedliwej, ale i dolegliwej odpłaty) od współczesnego prawa karnego wymagać należy, aby kary orzekane proporcjonalnie do wyrządzonej przez sprawcę szkody i jego winy spełniały również dodatkowe cele przy uwzględnieniu dążenia do minimalizacji ponoszonych przez państwo kosztów ich wykonania. Dotyczy to kar w rozumieniu orzekanej dolegliwości łącznej, a więc kar zasadniczych jak i środków karnych. Zarówno bowiem kary jak i środki karne ...”Orzekane są przez ten sam organ, o ich wymiarze i rodzaju decyduje sąd, opierając się na tych samych dyrektywach wymiaru kary, mogą w systemie reakcji karnej pełnić tak funkcje reakcji samoistnej i kumulatywnej, a (...) cała reakcja karna musi odpowiadać stopniowi społecznej szkodliwości popełnionego czynu i nie może przekroczyć stopnia winy sprawcy, stanowiąc tym samym zasłużoną dolegliwość, która zaowocować winna wypracowaniem u skazanych postawy obywatela szanującego prawo, a z punktu widzenia prewencji generalnej winna spełniać funkcje czynnika kształtującego świadomość prawną społeczeństwa. Tak więc rozdzielenie form reakcji karnej za popełnione przestępstwo na kary i środki karne ma uzasadnienie bardziej w pewnej tradycji legislacyjnej niż w rzeczywistych różnicach merytorycznych.”

Oczywiste jest, że inną funkcję pełnią środki karne orzekane jako środki zabezpieczające dla zabezpieczenia i poszanowania porządku prawnego — funkcja ochronna, inną gdy będą orzekane jako środki probacyjne w wypadku zawieszenia wykonania kary czy zastosowania przez sąd nadzwyczajnego złagodzenia kary mającego poddać weryfikacji postawę skazanego. Jeszcze inną pełnić będą lub raczej powinny w wypadku chęci takiego napiętnowania sprawcy by spowodować negatywny osąd społeczny jego postępowania i wywołać kontrolę jego postępowania. Powyższe wnioski wynikają z przedstawionych we wcześniejszych rozważaniach dotyczących środków karnych w ogólności, natomiast w odniesieniu do środka karnego jakim jest podanie wyroku do publicznej wiadomości dotychczasowe rozważania uprawniają jak sądzę do zwrócenia uwagi na praktyczną realizację elementów kontroli społecznej poprzez upublicznienie wyroku. Taką samą funkcję jaką w starożytności czy w wiekach średnich pełniło piętnowanie sprawców przestępstw taką samą funkcję ma do spełnienia współcześnie istniejący i orzekany przez sądy środek karny podania wyroku do publicznej wiadomości, którego podstawę stosowania stanowi art. 39 pkt. 8 Kodeksu Karnego. Ustawodawca nie sformułował jednakże pewnego określonego katalogu przestępstw, w których środek karny w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości miałby obligatoryjne zastosowanie. W Kodeksie Karnym występują jedynie pewne typy przestępstw, które ze względu na swój charakter w pełni uzasadniają orzeczenie tego środka karnego kumulatywnie tj. obok kary i stanowiąc jej uzupełnienie, jeżeli ponadto jest spełniona przesłanka pozytywna, którą stanowią względy celowościowe. W szczególności te odnoszące się do społecznego oddziaływania kary, a nie zachodzi przesłanka negatywna jaką jest naruszenie interesu pokrzywdzonego. Jest to związane w sposób ścisły z funkcją napiętnowania sprawcy czynu przestępczego, dlatego też przedstawiciele doktryny sugerują, iż publikacja wyroku powinna być stosowana w przypadku przestępstw, które stanowiły przedmiot szczególnego zainteresowania mediów. W praktyce jednak rzadko dochodzi do

sytuacji, w której sprawcy przestępstw tzw. ciężkich poddawani są temu środkowi karnemu. Polski wymiar sprawiedliwości wykorzystuje rozwiązanie umożliwiające orzeczenie środka karnego przede wszystkim do piętnowania osób, które łamią przepisy art. 178 — 180 K.K.

Przedstawiciele polskiej doktryny prawa nie są jednoznaczni w swych opiniach na temat słuszności stosowania podawania wyroku do publicznej wiadomości. Podkreślają oni jednak, że to sąd orzekający powinien mieć możliwość stosowania tego środka, jednakże nie powinien on być ściśle przypisany do określonej kategorii przestępstwa — tak jak ma to miejsce w przypadku 178a § 1 K.K. Takie bowiem uregulowanie kłóci się z podstawowymi zasadami wymiaru sprawiedliwości np. zasadą indywidualizacji kary. Należy się zgodzić z opinią, że sędziowie powinni podczas stosowania tego środka karnego uwzględniać interes społeczny jak i interes poszkodowanego. Nie bez znaczenia pozostaje również sprawa samego sprawcy przestępcy — sędzia musi uwzględniać to, czy podanie wyroku do publicznej wiadomości ma walor resocjalizacyjny. Należy zgodzić się również z opinią wyrażaną w doktrynie, iż opisywany środek karny spełniałby również swoją funkcję w przypadku innych przestępstw nie tylko prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości czy pod wpływem środka odurzającego lecz także motywowanych nienawiścią, przestępstw chuligańskich, rozboju czy w końcu przestępstw gospodarczych. Ostatnimi czasy polski wymiar sprawiedliwości, który będzie musiał zmierzyć się ze sprawą Amber Gold poddany jest ostrej krytyce z uwagi na fakt, że zastosowanie podania do publicznej wiadomości wcześniejszych wyroków orzeczonych w stosunku do właściciela tej firmy mogłoby zapobiec skali uprawianego przez niego procederu. Wiele miejsca w mediach i w dyskusjach politycznych poświęca się na rozważania odnośnie walki z chuligaństwem stadionowym w Polsce — w mojej ocenie większa konsekwencja w orzekaniu wobec sprawców takich czynów podania wyroku do publicznej wiadomości wraz z dokładnymi danymi sprawców mogłaby stanowić skuteczny czynnik odstrasżający dla pseudokibiców.

1. Temida Zbiurokratyzowana, Dania

Obecna praktyka orzekania publikacji wyroku, znacznie zawężona w stosunku do stanu prawnego obowiązującego pod rządami kodeksu karnego z 1969 roku, również w znacznie mniejszym stopniu realizuje wspomniane wyżej zadania kontroli społecznej jakie nie były obce

krytykowanej dzisiaj polityce karnej prowadzonej w czasach PRL. Nie wdając się w jakakolwiek próbę jej oceny i koncentrując się jedynie na instytucji podania wyroku do publicznej wiadomości przytoczę charakterystyczny dla tego okresu opis zadań jakie miała pełnić ta instytucja. Dr Jerzy Jaroszek pisał o niej w Problemach Praworządności nr 7 z 1983 roku, s. 39 w sposób następujący: „Podanie wyroku do publicznej wiadomości (art. 38 pkt7 w zw. z art. 49 KK z 1969 r.) ma szczególne znaczenie ponieważ w nauce jak i orzecznictwie SN zgodnie podnosi się że taka kara dodatkowa nie tylko stanowi dolegliwość dla sprawcy, ale umacnia także powszechne potępienie przestępstwa i daje początek możliwości wpływania określonego środowiska na osobę napiętnowaną przez prawo karne. Kara ta posiada również doniosłą rolę wychowawczą, gdyż informuje społeczeństwo i poszczególne jednostki jego środowiska o realizacji przez organy wymiaru sprawiedliwości polityki karnej i daje podstawę do wyrażenia poglądu co do skuteczności i trafności wyroku w opinii społecznej. Jest także ważnym elementem oddziaływania samorządności społecznej, gdyż w wielu wypadkach skazanie nie kończy się na izolacji oskarżonego, a daje właśnie początek możliwości wpływania określonego środowiska na osoby napiętnowane.”

Jak to z powyższego wynika, opisywany w pracy pożądaný zakres obecnych funkcji jakie spełniać ma instytucja podania wyroku do publicznej wiadomości jest węższy od teoretycznego ujmowania tego zagadnienia w stanie prawnym pod rządami kodeksu z 1969 roku. Zarówno doktryna jak i orzecznictwo ukształtowane w ostatnim 25- leciu praktycznie pomijają możliwość realizowania kontroli społecznej w procesach resocjalizacji skazanych, którą umożliwiałyby szersze orzekanie tego środka karnego.

Sytuacje może poprawić planowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości publikowanie w Internecie wszystkich orzeczeń sądowych zarówno w sprawach karnych jak i cywilnych. Według mnie jednak praktyka taka może budzić poważne wątpliwości. Nawet przy założeniu pełnego zrealizowania zasady usuwania z treści orzeczeń danych osobowych, to wynikające z uzasadnienia publikowanego orzeczenia okoliczności umożliwiające będą identyfikację osób, których dotyczą. W sprawach o dużym rozgłosie medialnym sytuacja taka będzie równoważna z praktycznym zastosowaniem środka karnego podania treści wyroku do publicznej wiadomości tak ze względu na możliwą niezwykle doniosłość sprawy jak i częściej ze względu na powszechną rozpoznawalność sprawców.

Przedstawione powyżej wątpliwości uprawniają do stwierdzenia, że orzekanie o środka karnego podania wyroku do publicznej wiadomości wymaga doprecyzowania przez ustawodawcę warunków i okoliczności jego stosowania, a także rozważenia możliwości rozszerzenia jego używania jako elementu kontroli społecznej. Pozytywnie należy ocenić prace parlamentarzystów, w których dąży się do bardziej przejrzystego uregulowania tychże kwestii. Dzięki takim działaniom podawanie wyroku do publicznej wiadomości będzie nie tylko częściej stosowane, ale również pozwoli osiągnąć lepsze efekty w procesie resocjalizacji i społecznego oddziaływania kary i może stać się istotnym czynnikiem m.in. w walce z piractwem drogowym i jazdą na tzw. „podwójnym gazie” chociażby ze względu na koszty publikowania wyroków w prasie czy nawet w radiu albo telewizji. Stosowanie takiego środka karnego nie wyczerpuje oczywiście innych możliwości jak chociażby rozbudowa i wydłużenie czasu na jaki może być orzekane ograniczenie wolności (art. 34 K.K.) ponad ustawowe 12 miesięcy polegające na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne wskazanej przez sąd (art.35 K.K.), ale z całą pewnością jest tańsze i bardziej efektywne niż kara izolacyjna, która dzisiaj kosztuje podatnika ok. 3000 złotych miesięcznie w wypadku jednego skazanego.

Mirosław Woroniecki

Adwokat, specjalista prawa gospodarczego, cywilnego i prawa karnego gospodarczego, historyk doktryn politycznych i prawnych, doradca organizacji pozarządowych.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 24-02-2014)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,9582) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,9582>)

Contents Copyright © 2000-2012 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2012 Michał Przech

Właścicielem portalu Racjonalista.pl jest Fundacja Wolnej Myśli.

Autorem portalu jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie elementy tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki prezentuje.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl